

УДК: 272-056.87:314.15.045

DOI: 10.26661/swfh-2019-52-053

Благодійність Римо-католицької церкви у форматі проведення гуманітарної ініціативи «Папа для України»

О. Ворон

Рівненський державний гуманітарний університет
voron.oksana777@gmail.com

Ключові слова: Римо-католицька церква, папа Франциск, соціальне служіння, гуманітарна ініціатива, окуповані території.

Стаття присвячена дослідженню гуманітарної ініціативи «Папа для України», спрямованої на підтримку цивільного населення Донбасу, постраждалого від війни. З'ясовано вектори благодійної акції. Досліджено та виокремлено основні форми допомоги, способи їх реалізації. Показано, що добродійні заходи, спрямовувались не лише на надання фінансової чи матеріальної підтримки, але й забезпечення психологічної реабілітації постраждалих від війни українців. Окрема увага приділена наданню допомоги вимушено переселеним особам.

Charity of the Roman-Catholic Church in the format of the humanitarian initiative «Papa for Ukraine»

O. Voron

Rivne State Humanities University

Key words: Roman-Catholic Church, Papa Francis, social service, humanitarian initiative, occupied territories.

The article deals with the study of the humanitarian initiative «Papa for Ukraine», aimed at supporting the civilian population of Donbas, living in the area of combat operations and adjoining territories, as well as those who were forced to leave their homes due to numerous shelling. Despite the public attention to Francis's humanitarian initiatives and discussions that took place around it, the problem was not good reflected in researches of national scientists. Nowadays there is no independent scientific publication devoted to the vectors and forms of assistance to the Roman Catholic Church within the framework of the charity action. A charity action of this magnitude in the territory of independent Ukraine has not been held before. It was clarified the vectors of the charity action «Papa for Ukraine». It was denote the categories of those in need, in support of which the main array of charitable events has been sent. The main projects implemented within the framework of the humanitarian initiative were analyzed. It was identified by the author a role of charitable projects aimed at overcoming the humanitarian crisis in eastern Ukraine covered by the war. Particular attention was paid to render the assistance to migrants who were forced to leave Donetsk, Lugansk and adjacent territories. The main forms of help, ways of their realization were investigated and distinguished. It is shown that the charitable activities directed not only to ensure financial or material support benefeciariibut also to provide psychological rehabilitation of war-affected Ukrainians. The initiative of Papa Francis proved again that social service continueto pay an important place in the activity of the Roman Catholic Church.

Соціальне служіння завжди посідало значиме місце у діяльності Римо-католицької церкви. Черговим доказом того, що Католицька церква є близькою до тих, що страждають і потребують допомоги, стала гуманітарна ініціатива римського понтифіка «Папа для України». Благодійний проєкт викликав інтерес та неодноразово виступав предметом дискусій і міркувань не лише в наукових колах, але й у просторі мас-медіа. Актуалізує порушену нами проблему і той факт, що благодій-

на акція такого масштабу на теренах незалежної України раніше не проводилась, що, у свою чергу, потребує додаткових рефлексій. Окремі історичні розвідки у контексті соціального служіння РКЦ зробили такі науковці, як: А. Колодний [1], Л. Паніна [2], В. Цимбалій [3]. Однак наразі немає окремих досліджень, присвячених гуманітарній ініціативі папи Франциска. Мета статті – проаналізувати вектори гуманітарної ініціативи «Папа для України» та висвітлити основні проєкти, що

реалізовувались за її фінансового сприяння.

Гуманітарна акція «Папа для України» без перебільшення стала наймасштабнішим благодійним проектом, орієнтованим на постраждале населення Донбасу та вимушених внутрішніх переселенців. Ця програма була реалізована завдяки власній ініціативі папи Франциска, який 3 квітня 2016 року під час богослужіння на площі св. Петра у Римі звернувся до католиків із проханням фінансово підтримати тих, хто страждає від війни на сході України. Очевидні результати заклику понтифіка були помітні уже 24 квітня, коли у католицьких храмах Європи зібрали перші кошти. Значну суму (5 млн. євро) папа виділив з особистого фонду. Кількість коштів на реалізацію гуманітарної ініціативи «Папа для України», слід відмітити, постійно збільшувалась. Так, на початку розгортання акції (вересень 2016 рік) благодійний фонд становив 8 млн. євро, у листопаді оголосили про наявність уже 10 млн. євро, а на момент завершення благодійного проекту стало відомо загальну суму витрат – 16 млн. євро, 11 з яких було зібрано у католицьких храмах Європи.

Стартом для гуманітарної ініціативи став візит в Україну державного секретаря Ватикана кардинала П. Пароліна. Під час зустрічі з вимушеними переселенцями у Запоріжжі, високоповажний представник Апостольської столиці підкреслив: «Знайте, що папа не тільки на словах намагається підтримати Україну, але так само в конкретний спосіб, через конкретну допомогу людям, які страждають і потребують. Він хоче бути поруч із цим народом [4, с. 1]». Для розподілу благодійного фонду понтифіком було утворено Технічний комітет, головою якого став єпископ-помічник Харківсько-Запорізької дієцезії Ян Собіло. А з 1 вересня 2017 року справу Технічного комітету продовжив Технічний секретаріат, очолюваний єпископом-помічником Львівської архідієцезії Едвардом Кавою. Проте, оскільки йшлося про особисту ініціативу папи Франциска, основна відповідальність за проект покладалась на Державний Секретаріат та Папську Раду «Cor Unum», а також Апостольську нунціатуру в Україні. Відповідно будь-які фінансові вливання чи матеріальна допомога проводились лише після розгляду та погодження з Ватиканом.

Перший транш – 6 млн. євро перерахували Україні в грудні 2016 року. Для того, щоб забезпечити надходження допомоги потребуючим, папська Рада «Cor Unum» відібрала 60 організацій-партнерів. З метою раціонального використання коштів, відповідальні за благодійну акцію уникали додаткових «посередників». Ще на початку розгортання благодійної акції єпископ Ян Собіло зауважив: «ми не будемо передавати до-

помогу невідомо кому, а тільки через парафіян – греко- та римо-католиків, через парафіян Православної церкви, через протестантів, про яких ми конкретно знаємо, що це дуже порядні люди й вони насправді нам допомагатимуть... завдяки нашим парафіям на тих територіях, ми зможемо донести цю допомогу до найбільш потребуючих [5, с. 1]». Здійснювався організаторами гуманітарної ініціативи «Папа для України» і ретельний моніторинг контингенту потенційних бенефіціаріїв та умови їх проживання.

Серед виконавчих партнерів реалізації великих грантів гуманітарної ініціативи папи, слід згадати релігійну місію «Карітас-Спес-Харків», Грецький медичний фонд «Гіппократи», міжнародний благодійний фонд «Карітас України», Асоціацію милосердя «Емануїл» та Норвезьку раду в справах біженців. Щодо реалізації малих грантів, то ними займались переважно римо- та греко-католицькі громади, релігійна місія РКЦ «Caritas-Spes», благодійні організації УГКЦ, протестантські церкви (ЄХБ, ХВС), Луганська обласна організація «Червоний Хрест» та відділ соціального служіння УПЦ КП (громадська організація «Елеос-Україна»).

Кошти, зібрані у результаті оголошення благодійної акції, призначались виключно для цивільного населення, постраждалого внаслідок війни, незалежно від релігійної, мовної чи етнічної приналежності потребуючого. Загалом допомога розподілялась по всій зоні ведення бойових дій та прилеглих територіях, а також у регіонах з найбільшою концентрацією внутрішньо переміщених осіб (ВПО) – Харківська, Дніпропетровська, Запорізька, Київська області та місто Київ. Як зауважив понтифік – «найбіднішим серед бідних», тим у кого немає їжі та ліків, із мінімальним використанням коштів на структури обслуговування. Перевага надавалась особам, які не потрапили під жодну програму допомоги, що попередньо проводилась державою чи іншою благодійною організацією. Водночас, особлива увага зверталась на те, щоб фінансове сприяння (у тій чи іншій формі) поєднувалось з моральною підтримкою, постраждалих від війни людей. В одному із інтерв'ю, глава Технічного секретаріату акції «Папа для України», єпископ Едвард Кава слушно зауважив: «головна мета акції полягає не лише в тому, щоб забезпечити нужденних всім необхідним, але також в тому, щоб допомогти людям, незалежно від їхніх переконань і віросповідання, не втратити почуття власної гідності під час цієї війни [6]».

У межах гуманітарної ініціативи «Папа для України» можна виокремити чотири пріоритети, або ж вектори допомоги. Серед них: заходи для підтримки постраждалого населення у зимовий

період, медичне обслуговування, забезпечення нужденних продуктами харчування та першої необхідності, психологічна реабілітація дітей.

Особливий акцент організатори благодійних проєктів, реалізованих за сприяння папської гуманітарної ініціативи, ставили на психологічній реабілітації дітей, які проживали у зоні бойових дій. Для цього, зокрема, було налагоджено роботу дитячих християнських таборів, де проводились спеціальні заняття для зняття емоційної напруги у дітей. Програма реабілітації передбачала індивідуальну та групову психотерапію, спортивні ігри, водні процедури, танцювально-рухову терапію, скайпарк (мотузкова траса), лікувальну фізкультуру, терренкур (лікувальна ходьба), імпотерапію, арт-терапію, перегляд фільмів, заняття в сенсорній кімнаті, навчання кулінарії. Проводились також такі заняття, як «Форум-театр» (методика спрямована на обмін досвідом та знаходження варіантів вирішення складних ситуацій, профілактика стигматизації, цькування дітей), «Ефективна комунікація» (тренінги з конфліктології, медіації, фасилітації), «Евритмія» та «Ігро-терапія» (квест-ігри). Важливим напрямом реабілітаційної програми була корекційна робота, спрямована на переорієнтацію дитини із ролі «жертви» у активного діяча, що здатен допомогти іншим, а відповідно подбати про себе. Зокрема, з допомогою вихователів чи батьків, діти вчилися доглядати за покинутими у притулках тваринами, виготовляти «сухі борщі» для тих, хто проживав на прифронтовій території тощо. Враховуючи те, що табори мали християнське спрямування, окреме місце відводилось релігійному вихованню. Програма передбачала ранкову молитву, реколекції, роздуми про людські цінності.

Серед таборів, що проводили таку титанічну роботу, слід згадати «Лісову заставу» поблизу Києва, де під час першої хвилі (влітку 2017 року) оздоровилось 800 дітей зі сходу України, а з 2 січня до 28 лютого 2018 року – 180 дітей з прифронтових територій (віком від 7 до 17 років) [8]; табір у с. Зарічани на Житомирщині, у якому мали змогу відпочити більше сотні дітей із сімей ВПО (віком від 5 до 14 років); літній дитячий табір у прифронтовій Кам'янці (41 дитина); табір оздоровлення та відпочинку «Брусіно» у Донецькій області, де відпочило 105 дітей із м. Северодонецьк, м. Старобільськ та Станиці Луганської [9].

Організовували, у рамках згаданого благодійного проєкту, виконавчі партнери акції й відпочинок дітей за кордоном. Так, 27 липня 2017 року із «сірої зони» (Луганська область – Попасна, Новоайдар, Новотошківське, Щастя, Станиця Луганська) було відправлено першу групу (86 дітей)

на відпочинок до Хорватії (м. Савудрія). У серпні з Маріуполя (с. Талаківка) вирушила друга група дітей. Мета проєкту полягала у наданні комплексної психологічної допомоги дітям, які постраждали від воєнних дій на сході України. Проєкт реалізовувався «Карітасом України» та Міністерством тимчасово окупованих територій. Тільки упродовж літа 2017 року організаторами було заплановано оздоровити 300 дітей з буферної зони [10].

Загалом на психосоціальну підтримку дітей та їх батьків (проведення дитячих денних таборів у прифронтових містах, підтримка діяльності дитячого табору з реабілітації та психоемоційного розвантаження, підтримка діяльності центру з психологічного відновлення, надання індивідуальної психологічної допомоги, консультування сімей) з фонду «Папа для України» було направлено більше 1 млн. євро. Щодо кількості осіб, котрі скористались такою допомогою, то їх налічується майже 15 тис. [11].

Особливо значимими для жителів окупованих районів стали проєкти, спрямовані на забезпечення базових потреб. Найбільше ресурсів акції «Папа для України» було виділено на закупівлю продуктів харчування. За попередніми даними на цей сектор витрачено 35% усіх наявних коштів гуманітарної ініціативи римського понтифіка [12, с. 1]. А це більше ніж на медицину, засоби гігієни, відновлення чи обігрів житлових приміщень.

Для забезпечення людей гарячими обідами, з фонду було виділено кошти на закупівлю обладнання для модульних мобільних пунктів – наметів швидкого реагування та польових кухонь. Такі пункти були розгорнуті у Запоріжжі, Харкові та Маріуполі, у місцях, де переважно проживали люди похилого віку, сім'ї з малолітніми дітьми, особи з обмеженими фізичними можливостями. З метою підтримки постраждалого від війни населення, активно використовувалась практика поширення ваучерів чи сертифікатів, за якими видавались продукти харчування, засоби гігієни, медикаменти чи кошти на їх придбання. Серед партнерів папської гуманітарної ініціативи, що реалізовували проєкт такого формату, була громадська організація «Об'єднання вимушених переселенців «Балто»». За допомогою працівників та волонтерів цієї організації найвразливіші категорії населення, серед яких інваліди, багатодітні сім'ї, пенсіонери, отримали сертифікати номіналом 500 грн. на придбання продуктів харчування та засобів гігієни. За підсумками лише першого етапу проєкту, організаторам вдалось підтримати 580 осіб [6].

Приблизно 2,5 тис. потерпілих була надана «точкова» фінансова допомога, що проводилась

у Харківській, Запорізькій та Донецькій областях. Започаткований проект діяв на засадах мультицільової готівкової допомоги. Отримувачі ваучерів самі могли вирішувати як використовувати кошти. Здебільшого вони йшли на придбання медикаментів, продуктів харчування, оплати комунальних послуг, ремонтні роботи, придбання одягу та взуття, предметів першої необхідності. Також сім'ям ВПО та тим, хто лишився у прифронтовій зоні надавали комплекти для новонароджених, засоби гігієни, сезонний одяг та взуття. Наприклад, за участі «Caritas-Spes» упродовж кількох місяців діяв проєкт «Взуття для дітей вимушених переселенців із зони АТО». Придбати взуття можна було у Соціальному центрі «Caritas-Spes» Дніпровського району м. Київ. Станом на червень 2017 року роздано близько 1400 пар взуття, що повністю відповідало еко-стандартам [13]. Призначались такі програми для ВПО та жителів демаркаційної зони.

Практикувались так звані сільськогосподарські проєкти, що полягали у створенні можливостей підтримати себе завдяки власній праці на уцілілих присадибних ділянках. Для цього з фонду «Папа для України» було виділено значну суму на закупівлю посівного матеріалу. У такий спосіб 6 тис. сімей із 36 населених пунктів Донецької та Луганської областей отримали набори насіння та картоплю. Реалізовувала цей проєкт Асоціація милосердя «Еммануїл», що отримала від благодійного фонду «Папа для України» грант у розмірі 27 тис. євро. Загалом на проєкти, спрямовані забезпечити потребуючих продуктами харчування та засобами гігієни, було витрачено більше 5,7 млн. євро. Скористались такою допомогою більше 319 тис. осіб [11].

Надзвичайно важливими були проєкти, спрямовані на підтримку постраждалого від війни населення у зимовий період. Організації-партнери забезпечили надходження у «сіру зону» та на території, де тимчасово мешкали ВПО паливних брикетів, твердопаливних котлів, газових пічок, «буржуйок» та інших засобів (вугілля, дрова) обігріву помешкань. Першочерговою допомогою надавалась людям з обмеженими фізичними можливостями, людям похилого віку, самотнім матерям, багатодітним родинам та особам, будівлі яких зазнали руйнувань внаслідок обстрілів. У пріоритеті також знаходились мешканці «червоної». До реалізації цієї програми залучалась Християнська служба порятунку (ХСП), Центр допомоги у Мар'їнці, «Карітас-Україна» та «Карітас-Запоріжжя». Лише під час першого етапу реалізації цього проєкту ХСП доставила у «сіру зону» понад 800 тон брикетів для майже семиста домогосподарств [14, с. 1].

Виділялись кошти і на відновлення пошко-

дженого житла. Цей вид допомоги передбачав закупівлю будматеріалів та організацію ремонтних робіт. За даними Норвезької ради у справах біженців (організація-партнер акції «Папа для України») кожна постраждала сім'я отримала будматеріали на суму в еквіваленті 250 доларів та кошти у еквіваленті 150 доларів для оплати ремонтних робіт [15]. Чимало коштів із фонду «Папа для України» було виділено для відновлення роботи дошкільних та спеціалізованих закладів освіти. Під фінансування потрапили, наприклад, такі дитячі садочки м. Мар'їнка, як «Золотий ключик» та «Струмочок». За кошти гранту виконавчим партнерам проєкту вдалось зробити ремонт та підключити теплотраси до автономної мобільної котельні, що дозволило утеплити всі приміщення і бути незалежним від централізованого теплопостачання, якого де-факто немає. Вартість виконаних робіт і закупленого обладнання для першого садочка становила 239 920 грн., а для другого – 948 720 грн. [16]. Допомогою також зуміла скористатись школа-інтернат м. Кремінна (Луганська обл.), де навчаються та проходять курс реабілітації діти з ДЦП, залишковими явищами поліомієліту, вродженими і набутими порушеннями опорно-рухового апарату та іншими подібними захворюваннями. Загалом для забезпечення тепла у зимовий період, куди входило постачання палива, встановлення/відновлення засобів обігріву, утеплення будинків та закладів соціального призначення, відбудова житла, забезпечення теплим одягом, використано більше 6,2 млн. євро (охоплено 107 тис. осіб) [11].

Значна кількість проєктів передбачала забезпечення та надання медичного обслуговування. Партнерами гуманітарної ініціативи «Папа для України» було організовано безкоштовні лікарські консультації, розроблено систему отримання хворими медикаментів, проведено реабілітацію та стаціонарне лікування переселенців та осіб, що знаходились у зоні воєнного конфлікту. Активно працювали виїзні мобільні бригади, що надавали практично увесь спектр медичних послуг у найбільш віддалених місцях. Для налагодження роботи медичних пунктів та мобільних бригад навіть залучалась група лікарів з Італії. Надавалась медична допомога і при кафедральних соборах. Наприклад, у Запоріжжі, на базі католицького храму функціонував медичний кабінет «Caritas-Spes», де ВПО з Донецької і Луганської областей мали змогу отримувати консультації медиків, необхідні ліки та засоби гігієни [17]. Окрема увага приділялась хворим із ВІЛ/СНІД-позитивним статусом. Для них організовували безкоштовне обстеження, закупили необхідне медичне обладнан-

ня, через облаштування палат створили належні умови перебування на стаціонарному лікуванні [18]. За сприяння гуманітарної ініціативи «Папа для України» також було проведено капітальний ремонт опікового відділення у м. Краматорськ. Грант (238956000 грн.), виділений на реалізацію цього проекту, водночас дозволив закупити медичне обладнання для лікування пацієнтів з важкими опіками. Була надана фінансова допомога і на придбання рентген-апарату для педіатричного відділення міської лікарні м. Рубіжне.

Виділялись кошти і для забезпечення питною водою пацієнтів медичних закладів м. Лисичанськ (Луганська обл.). Потреба у розв'язанні цієї регіональної проблеми постала надзвичайно гостро та вимагала негайного вирішення (29 травня 2017 року у Лисичанську було припинено водопостачання). Тому, 13 червня 2017 року було розпочато проект під назвою «Воду дітям Лисичанська», обсяг фінансування якого становив близько 320

тис. грн. Завершився проект 27 липня 2017 року, забезпечивши питною водою 1947 дітей та дорослих, котрі знаходились на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я Лисичанська (9 відділень) та центрі соціально-психологічної реабілітації дітей [19]. За підсумками, з фонду благодійної акції, на охорону здоров'я було виділено 2,4 млн. євро (охоплено більше 440 тис. осіб) [11].

Отже, гуманітарна ініціатива папи Франциска стала яскравим прикладом того, що соціальне служіння і надалі займає вагомим місце у діяльності РКЦ. Благодійні римо-католицькі організації черговий раз продемонстрували, що допомогу вони надають незалежно від національної чи релігійної приналежності потребуючих, їх політичних переконань чи життєвих пріоритетів. Відтак, широкомасштабний характер благодійної акції, безсумнівно, вказує на вагомий внесок РКЦ у подолання гуманітарної кризи на сході України, породженої війною.

Джерела та література

1. Колодний А. Благодійницька діяльність релігійних організацій. Релігійна панорама. 2004. № 5. С.2–3.
2. Паніна Л. Соціальне служіння РКЦ в сучасній Україні: досвід Подільського регіону. Наукові записки НУ «Острозька академія». Серія «Історичне релігієзнавство». 2014. Вип. 9. С. 109–120.
3. Цимбалій В. Розгортання благочинної діяльності місії Римо-Католицької Церкви «Карітас-Спес» в незалежній Україні. Гілея: науковий вісник. 2010. Вип. 40 (10). С. 293–299.
4. «Передаю вам найтепліші обійми Папи», – Держсекретар Ватикану зустрівся з бездомними і переселенцями у Запоріжжі. URL: <https://poreforukraine.com.ua/uk/tag/1> (дата звернення: 17.06.2016).
5. Благодійна допомога Україні: Папа ризикує? Прес-конференція щодо акції «Папа для України». URL: <https://www.credo-ua.org/0365> (дата звернення: 10.06.2016).
6. Папа готовий зробити все, щоб завершилась війна в Україні, – єпископ Едвард Кава. URL: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/community/charity/70526/ (дата звернення: 10.09.2018).
7. Ворон О.П., Ворон О.П. Становлення та функціонування Римо-католицької церкви в незалежній Україні (1991-2016 роки): монографія. К. : Центр учбової літератури, 2018. 200 с.
8. Папська Ініціатива вдруге фінансує програму підтримки та реабілітації дітей війни в таборі «Лісова застава». URL: <http://catholicnews.org.ua/papska-iniciativa-vdruge-finansuie-programu-pidtrimki-ta-reabilitaciyi-ditey-viyuni-vtaboriliso> (дата звернення: 01.02.2018).
9. Завершився табір для дітей-переселенців у Зарічанах від «Карітас-Спес». URL: <https://catholicnews.org.ua/zavershivshya-tabir-dlya-ditey-pereselenciv-u-zarichanah-vidkarit> (дата звернення: 13.07.2017).
10. 86 дітей з буферної зони вирушить на відпочинок в Хорватію в рамках проекту «Папа для України». URL: <http://poreforukraine.com.ua/uk> (дата звернення: 26.07.2017).
11. Підведено підсумки Акції «Папа для України». URL: <https://crs-center.org/pidvedeno-pidsumki-aktsiyi-papa-dlya-ukrayini> (дата звернення: 10.06.2016).
12. Єпископ Ян Собіло про деталі реалізації Акції на Сході України. URL: <https://poreforukraine.com.ua/uk/tag> (дата звернення: 10.06.2016).
13. «Caritas-Spes» допомагає переселенцям дитячим взуттям. URL: <https://poreforukraine.com.ua/uk/caritas-spes> (дата звернення: 2.07.2017).
14. Папа для України: Марафон милосердя у «сірій зоні» від Християнської Служби порятунку. URL: <https://crs-center.org/aktsiya-papa-dlya-ukrayiny-hsp-prodovzhuye-marafon-myloserdya-u-sirij-zoni/> (дата звернення: 03.04.2017).
15. Норвезька рада у справах біженців забезпечила мешканців «сірої зони» будматеріалами. URL: <https://poreforukraine.com.ua/uk/> (дата звернення: 26.04.2017).
16. У Мар'їнці завдяки Папській допомозі відкрили дитячий садок «Золотий Ключик». URL: http://www.rkc.lviv.ua/category_3.php?cat_1=16&cat (дата звернення: 02.09.2017).
17. Переселенці у Запорізькій області отримали медичну допомогу від папи Франциска. URL: <http://poreforukraine.com.ua/uk> (дата звернення: 02.03.2017).
18. Запорізький БФ «Сподівання» надихає жити ВІЛ-позитивних переселенців. URL: <https://poreforukraine.com.ua/uk/tag> (дата звернення: 23.07.2017).
19. У двох лікарнях Лисичанська за папські кошти встановлено системи резервного водопостачання. URL: <https://kyrios.org.ua/news.html?start=7920> (дата звернення: 28.07.2017).